

שיעורי תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת ויצא ה כסלו תשע"א ♦ דף היומי בבלי: זבחים ב ירושלמי: מעשר שני ג

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה

ברש"י: יצא ללכת לחרן.

ביציאתו של יעקב אבינו מבאר שבע, היתה דעתו לשים מיד לדרך פעמיו וללכת חרנה. אלא שבא אליפז ושבש את סדריו.

ויבואר על פי דעת רבנו תם (קידושין כט: תוד"ה הא), שהובאו שם בגמרא דבריו של שמואל שאמר: הלכה, נושא אשה, ואחר כך ילמד תורה. ר' יוחנן אמר, ריחים בצוארו ויעסוק בתורה. כלומר, כיון שנשא אשה ועול פרנסת משפחתו נתון על צוארו, וכי יהיה לבו פנוי ללמוד תורה, ומפרשת הגמרא דלא פליגי, ודברי שמואל ודברי ר' יוחנן מתקיימים שניהם. הא כיצד, הא לן והוא להו. ופירש רבנו תם, שר' יוחנן שהיה בארץ ישראל דיבר לבני בבל שבאו לארץ ישראל ללמוד לפניו תורה, ומאחר שבני בבל כשהיו הולכים למקום תורה, ובני בבל עניים היו, והיו בני משפחותיהם נדחקים בענין מזונותיהם, אמר להם רבי יוחנן שיותר טוב יעשו אם יקדימו את הלימוד לפני נישואיהם. שמואל שהיה בבבל דיבר לתלמידים שבאו לפניו ללמוד מארץ ישראל, ולהם הורה שמאחר שבני ארץ ישראל לומדים תורה במקום מגוריהם, ואינם צריכים לגלות למקום תורה, וגם עשירים הם, על כן יפה להם שישאו נשים, ואחר כך ילמדו תורה בטהרה.

נמצא כי כאשר אדם שוקל אם להקדים את למוד התורה לנישואיו או איפכא, הדבר תלוי בעשרו. אם יש לו די סיפוק פרנסת משפחה, עדיף שישא אשה ואחר כך ילמד תורה. אך עם עני הוא, ואם ישא אשה יטריד עמל הפרנסה את מחו מלמוד התורה, טוב לו שידחה את הנישואין לאחר הלמוד.

כאשר יצא יעקב אבינו מבאר שבע וההון שנתן לו יצחק בידו, היתה דעתו ללכת לחרן לשאת אשה, ואחר כך ללמוד תורה, שהרי יש בידו די ספוק. אליפז היה זה שבא ושבש את הסדר, כי כאשר נטל מיד יעקב את כל עשרו, שת יעקב עצה בלבו להקדים וללכת לבית מדרשם של שם ועבר, וכמו שהורה רבי יוחנן לבני בבל העניים, ושהה שם י"ד שנים.

עפ"י נחל קדומים

נושאי הדף בעלון

יששכר וזבולון שותפות ולא צדקה.....זבחים ב

אמירת 'לשם יחוד'.....זבחים ג

כוונה למצוה אחרת מבטלת כוונה לשם מצות יבום.....זבחים ד

חיוב נשים בתפילת מוסף.....זבחים ה

שכיבה על כריסו בעת הלימוד.....זבחים ו

כפרה לאחר מיתה.....זבחים ז

אמירה באיזהו מקומן 'הי רצון כאילו הקרבת חטאת'.....זבחים ח

כפתור ופרח.....עמוד 5

יששכר זבולון שותפות ולא צדקה

במשנה, 'שמעון אחי עזריה אומר'. וביאר רש"י (ד"ה שמעון) שעל שם שעזריה עסק בפרקמטיא וסיפק צורכי שמעון אחיו בשעה שהיה עוסק בתורה, והתנו ביניהם שיהא חלק לעזריה בשכר תלמודו של שמעון, לפיכך נקרא על שמו 'שמעון אחי עזריה', שלמד על ידו.

בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' לו) האריך להוכיח שדין שותפות זו [המוזכרת גם ברש"י על התורה (בראשית מט ג, דברים לג יח) כשותפות יששכר וזבולון] אינה מדין מצות צדקה שזבולון נתן ליששכר, וכן גם לא היה זבולון כשכיר בקרקעות יששכר, אלא היה שותף גמור, כמבואר בדברי **השו"ע** (יו"ד סי' רמו ס"א) שמי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו לומד בעצמו, ולפיכך הובא דין זה בהלכות תלמוד תורה ולא בהלכות צדקה.

והוכיח חידוש זה, מהדין שפועל יכול לחזור בו בחצי היום, ואם נאמר שזבולון היה כעין פועל בקרקעותיו של יששכר, כיצד ניתן להבטיח שותפות ארוכה ומחייבת, הרי פועל יכול לחזור בו באותו היום, ואיך יוכל יששכר לשבת סמוך ובטוח על לימוד התורה, ובהכרח שהיתה שותפות גמורה בין יששכר וזבולון, אשר מכוחה היה זבולון משועבד לעבודת יששכר באופן שלא יוכל לחזור בו, ויששכר יכל להיות שקוע בעסק התורה בלי דאגות פרנסה.

והוכיח מכמה מקומות שיששכר היה עשיר ובעל נכסים מרובים, שהרי בחלקו היתה זכויות לבנה שהיתה יקרת ערך (ברכות לא.), אם כן לא היה בשותפות זו ענין של צדקה השייך רק לעניים, והוא הרי היה עשיר, וכן לא יכל זבולון לתת את התמיכה ביששכר מכספי הצדקה שלו, כיון שלא היה יששכר זקוק לצדקה, אלא היתה שותפות בין יששכר וזבולון.

לפיכך כתב **באגרות משה**, שמהות השותפות בין יששכר וזבולון היא, שזבולון היה משלם את שכר הפועלים שעבדו בקרקעותיו ובנחלתו של יששכר, וזה היה חלקו של זבולון בעסק זה, וכמו כן היה עוסק במכירת הזכויות הלבנה שהיו מוציאים מקרקעותיו של יששכר, והיו חולקים ברווחים שוה בשוה. ונמצא, שיששכר נטל חצי מרווחי קרקעותיו, אלא שלא הוציא כלום בעד הפועלים העוסקים במלאכה.

ובזכות זה זכה זבולון לחלק גשמי במה שהוציאו קרקעותיו של יששכר, אך מלבד זה היה לו גם חלק רוחני שוה בשוה ממש בתורתו של יששכר. והוכיח שבעד הטירחא וההוצאות שעשה זבולון בחלקו של יששכר, התנו שכח סגולותיה של התורה שעליה נאמר שאוכלים פירותיה בעולם הזה, יזכה זבולון גם כדין שותף מלא, ואף סגולותיה של התורה שעליה נאמר מגנא ומצלא מן החטא (סוטה כא.), נפלו לחלקו של זבולון.

ולפיכך היה צורך להתנות על הסכם זה [כמבואר בשו"ע שם], שהרי אין כאן מצות צדקה רגילה, אלא שותפות גמורה ומחייבת. ועיי"ש עוד באריכות.

אמירת 'לשם יחוד'

כתב **במשנת חסידים** (מסכת כללות המצות פ"א מ"א), קודם כל מצוה שעושה או תפלה שמתפלל, צריך לומר 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו', סוד אבא הירא מגשת לכתר, 'ורחימו' סוד אימא המעוררות האהבה, שעל ידם מזדווגים זו"ן פנים בפנים, ומחבקים ומנשקים זה את זה, לכן יאמר עוד 'ברחימו' תחילה, ואחר כך 'בדחילו', לכיון לזו"ן, כי זה הוא עיקר מגמתנו.

ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק יו"ד סי' צג) נשאל אודות אמירת 'לשם יחוד' שנתפשט בסידורים, אם יש לאמרו. ואחת הראיות שהביא השואל לאמירה זו היא מהמבואר בסוגייתנו שבגט צריך שיאמר בפירוש שעושה לשם גירושין, וכן בנדר כשגמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו, וכתב השואל שיש ללמוד מכאן שצריך להוציא מפיו שעושה הכוונה על פי הסוד.

והשיב בנודע ביהודה, שממקום שהביא ראייה משם הוא סתירה, שהרי בגמרא מבואר שיש חילוק בין גט אשה לקדשים, שאשה סתמה לאו לגירושין עומדת, ולכן צריך שיאמר בפה שכותב את הגט לשמה, וקדשים כשרים גם בסתמא, לפי סתמא לשמן עומדים, וא"כ מצות שלנו כקדשים הם שהם קדשי גבוה, וסתמא לשמן עומדים. והוסיף שהדברים קל וחומר, שאם בקדשים שיש מצוה שיעשה בפירוש לשמה, וכמו שאמרו בסוגיא שלשם ששה דברים הזבח נזבח וכו', אף על פי כן התנו בית דין שלא יאמר שעושה לשמה, משום שחששו שמא יבוא לומר שעושה שלא לשמו, והיינו שלא יאמר ולא יחשוב אפילו בלבו כדמפורש בתוספות (ד"ה קיימי ב"ד), רק יעשה העבודה ולא יחשוב כלל. ואם חששו בקדשים שלא יאמר לשמו פן יאמר שלא לשמו, וכן שלא יחשוב לשמו פן יחשוב שלא לשמו, אף שהוא חשש רחוק שיטעה בין לשמו לשלא לשמו, ק"ו בכוונת התפלה והמצות שיש בהם כמה עיקולי ופשוטי, וכמה חשש קיצוץ בנטיעות, כאשר ראינו כל זה במופת, פשוט שיש לבטל שלא יכוין כלל, ודי שעושה המצוה לשם מצוה.

אך בעל מחבר ספר באר מים חיים בספרו **שער התפלה** (תשובה בראש הספר) תמה, שהלא לרוב הפוסקים ההלכה היא שמצות צריכות כוונה, ואם לא כיון בפירוש לשם מצוה לא יצא, הרי שאין אומרים סתמא לשמה הם עומדים, אלא ודאי דווקא בקדשים שכבר הקדיש הבהמה לשם קרבן ועומדת להקרבה, שוב בשעת שחיטה הרי בסתם לשמה היא עומדת למה שהוקדשה בתחילה, מה שאין כן במצות שלא קדם להם דבר, אין אומרים שבסתם לשמה עומד.

ובערוגת הבושם (או"ח סי' טז) כתב ליישב דברי הנודע ביהודה, שאף על פי שדברי הגאון בעל באר מים חיים נאמנו מאוד ודברי ברורים, מכל מקום גם דברי הנודע ביהודה כראי מוצקים, שהרי הנודע ביהודה לא דן אם צריך כוונה במצוה לצאת ידי חובתו, שודאי הלכה רווחת היא בשו"ע שמצות צריכות כוונה, אלא דן אם יש לכיון גם כוונות נסתרות, וכן לענין אמירת 'לשם יחוד', ועל זה כתב שכיון שכבר נתכוין לשם מצוה כפשוטה, שה' ציוה לקיים מצוה זו, שוב הרי מצוה זו היא כמו קדשים, וסתמא לשמה היא עומדת.

ועיי' עוד בספר **יד שאול** (סי' רעו סק"ב) מה שכתב בדבר אמירת 'לשם יחוד', ובמה שדן בראיה מסוגייתנו, ומה שהאריך ללקט בענין זה בספר הכנה למצוה על ידי דיבור.

יום ראשון ז' כסלו

הוריות י

כוונה למצוה אחרת מבטלת כוונה לשם מצות יבום

בגמרא, אמר רב יהודה אמר רב, חטאת ששחטה לשם עולה פסולה, שחטה לשם חולין כשירה, משום 'דמינה מחריב בה, דלא מינה לא מחריב בה', והיינו, שכוונה לשם מצוה אחרת, ששתייהן מאותו המין ששתייהן מצות הן, הרי היא גורעת במצוה ואינו חשוב כמכוין לשם מצוה, אבל כוונה לשם חולין, שהיא כוונה לדבר שאינו ממין המצוה, אינה מגרעת בכוונה לשם מצות עולה. ומסוגיינתו למדו הפוסקים והראשונים לשאר מצות, שאף כשאין פוסלת בהן כוונה לשם ענין אחר של חולין, מכל מקום אם כיון לשם מצוה אחרת פסל את המצוה, משום שמינה מחריב בה, וכמו שיבואר.

כתב הר"ן (ר"ה יא: ד"ה ותמהני), שאפילו לדעת מי שסובר שהתקוע בראש השנה לשיר יצא, שמצות אינן צריכות כוונה, זהו דווקא בתקוע לשיר שהוא חול, ואין כוונתו בו כוונה של כלום, ולפיכך אינה מעכבת מלחול מצוה באותה תקיעה. אבל מי שמכוין תקיעתו למצוה אחרת, כמלמד את התינוקות לתקוע שהוא מכוין למצוה לחנך את התינוקות, אין תקיעתו עולה לו למצוה אחרת, וכתב שדבר זה דומה למבואר בסוגיינתו, שמינה מחריב בה, ומה שלא בת מינה לא מחריב בה.

בשו"ת מהרש"ם (ה"ב ס"י קט) נשאל בדבר אשה שמת בעלה בלי בנים ואינה יכולה עוד להוליד, ונפלה לפני יבם בר אוריין וירא שמים שהיו לו כמה ילדים קטנים ואין לו אשה, ואינו יכול למצוא אשה אחרת, וביקש הרב השואל למצוא היתר לקיים מצות יבום, שייבם היבם את יבמתו ותהיה לו לאשה וליתומיו לאם, ואף על פי שבזמן הזה [למנהג בני אשכנז] מצות חליצה קודמת למצות יבום, ואין מייבמים אלא חולצים (רמ"א אהע"ז ס"י קסה ס"א, ערוך השולחן שם ס"ט), לפי שחוששים שאינם מתכוונים למצות יבום, והמייבם שלא לשם מצוה אלא לשם נוי או לשם ממון הרי הוא כאילו פגע באיסור אשת אח לדעת אבא שאול (בכורות יג, ורש"י שם). וצידד השואל שאפשר שכיון שיש בנידון זה מצוה, שעל ידי היבום תטפל היבמה ביתומי היבם, יש לצרף סברא זו כדי לסמוך על הפוסקים שמצות יבום קודמת למצות חליצה.

והשיב **המהרש"ם**, שבראשית השקפה נראה שסברא זו להקל משום טובת היתומים הקטנים אינה מועלת כלום, ואדרבה סברא זו מקלקלת לו ואינה מתקנת. לפי שאף על פי שאין צריך שיתכוין ביבום דווקא לשם מצוה, וגם בעושה בסתם די בכך, ואפילו לדעת **השבות יעקב** (שו"ת, ח"ג ס"י קלה) שנקט שגם לדעת אבא שאול שהמייבם לשם נוי הרי הוא כפוגע בערוה, זהו דווקא כשאינו מתכוין למצוה כל עיקר, אבל אם מתכוין לשם נוי ולשם מצוה, אינו כפוגע בערוה. היינו משום שהכוונה לשם נוי או ממון היא כוונה לשם ענין של חולין, ומחשבה שאינה ממין המצוה אינה גורעת בה. מה שאין כן בנידון זה שמכוין למצוה אחרת לגמול חסד עם היתומים הקטנים, הרי זו מחשבת מינה ומחריב בה, כמבואר בסוגיינתו ובדברי הר"ן הנ"ל.

ואף על פי שמצאנו לענין קריאת שמע, שהקורא את שמע לשם קיום מצותה קיים בזה גם מצות 'והגית בה יומם ולילה' (יהושע א ח) כמבואר בגמרא (מנחות צט:), הרי שיוצא ידי חובת שתי מצות ביחד, יש לחלק ששם שתי המצות כמצוה אחת הן, שתכלית מצות קריאת שמע היא בשביל 'ושנתתם', ותכלית לימוד התורה הוא בשביל יחוד השי"ת, ובמצוה אחת אין הכוונה שמכוין לשם ענף זה במצוה, מחרבת לכוונה שצריך לכיון לענף האחר במצוה.

יום שני ה' כסלו

הוריות יא

חיוב נשים בתפילת מוסף

בסוגיינתו שנינו שמחשבת שינוי בעלים פוסלת את הקרבן. דהיינו שחשב הכהן בשעת העבודה להקריב את הקרבן לשם בעלים אחרים שאינם בעליו של הקרבן, ומבואר בגמרא שמחשבה זו אינה שייכת בקרבן ציבור, כיון שאם יחשוב לשם ישראל אחר אין זה שינוי בעלים, שהרי כל ישראל בעליו של קרבן הציבור, ואם יחשוב לשם איזה גוי לא נפסל הקרבן בכך, משום שאין הקרבן נפסל אלא כשחושב לשם אחר שהוא בן חיוב, ולא בחושב לשם גוי שאינו מחויב בקרבן (תוס' ד"ה וישנן בציבור). ומכאן למדו הפוסקים שאין אחד מישראל שאינו בכלל חיוב קרבנות ציבור, ומזה למדו הפוסקים לכמה נידונים בענין תפילת מוסף בזמן הזה.

בשו"ת עמודי אור (סי' ז) הסתפק אם נשים חייבות בתפילת מוסף, והביא מה שכתב **בשו"ת רבי עקיבא איגר** (קמא ס"י ט) שלכאורה נראה שנשים פטורות מתפילת מוסף, כיון שנשים לא היו שוקלות מחצית השקל שממנו הקריבו את קרבנות הציבור, ואם כן אין להן חלק בקרבנות ציבור. אך הקשה בעמודי אור, שאם כן גם הלויים יהיו פטורים מתפילת מוסף לדעת מי שסובר (שקלים פ"א מ"ד, תוס' מנחות כא: ד"ה כל) שהלויים לא היו שוקלים מחצית השקל, והרי מבואר (סוכה ג.) שר' יהושע בן חנניה התפלל תפילת המוספין, אף על פי שהיה לוי. ועל כן צידד שאף מי שאינו שוקל מחצית השקל הרי הוא בכלל הציבור להתכפר בקרבנות ציבור, והוכיח כן מסוגיינתו שלא מצאו אחד מישראל שאינו בכלל חיוב קרבנות ציבור לענין שמחשבה לשמו תחשב מחשבת שינוי בעלים, ועל כרחק שכל הציבור בכלל הכפרה, גם אם אינם שוקלים מחצית השקל. ולכן אף הלויים והנשים בכלל כפרת קרבן מוסף הם אף על פי שאינם חייבים במחצית השקל, ולכן חייבים הם בתפילת מוסף. אלא שבסוף דבריו הסתפק שמא נשים פטורות מתפילת מוסף מטעם אחר, משום שהתפילה היא מצות עשה שהזמן גרמא, ומן הדין היה שנשים תהיינה פטורות מכל התפילות מטעם זה, אלא שחייבות בתפילה משום שהתפילות רחמים הם (ברכות כ:), ואם כן בתפילת מוסף אינן חייבות, משום שאינה רחמים (תוס' ברכות נו:), ואם כן חזר דינה להיות כמצות עשה שהזמן גרמא שהנשים פטורות ממנה.

וסברא זו לפטור נשים מתפילת מוסף משום שאינה תפילת רחמים, מבוארת כבר **בצל"ח** (ברכות נו: ד"ה ושל מוספין), וכתב שתפילות שחרית מנחה וערבית של שבת ויו"ט, אף על פי שגם הם אינם בקשת רחמים אלא רק שבח, מכל מקום כיון שבחול רחמים הם לא חילקו בין שבת ויו"ט לחול, אבל תפילת מוסף שאינה רחמים כמבואר ברבינו יונה (שם), והיא מצות עשה דרבנן שהזמן גרמא, ודאי שנשים פטורות ממנה.

אך כתב **הצל"ח** שמכל מקום נראה שהרשות בידן להתפלל תפילת מוסף, לא זו בלבד לדעת בני אשכנז שנמשכים אחר דברי הפוסקים שהנשים יכולות לברך על כל מצות עשה שהזמן גרמא אף שהן פטורות, כמבואר **ברמ"א** (או"ח ס"י תקפט ס"ו), שלפי זה פשוט שיש רשות לנשים להתפלל תפילת מוסף, אלא אפילו לדעת **הרמב"ם** (ציצית פ"ג ה"ט) והיא דעת **השו"ע** (שם) שנשים לא תברכנה על מצות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום מודים הם שיכולות להתפלל תפילת מוסף, שהרי מבואר בבית יוסף (שם ד"ה ואע"פ שנשים) שהטעם שאינן מברכות הוא משום שאיך תאמרנה בברכה 'וצונו', והרי לא נצטוו רק שמקיימות מעצמן, וזה שייך בברכת המצות, אבל בתפילה הרי אין אומרים לשון 'וצונו', אלא שברכות התפילה הן עצם המצוה עצמה, וכיון שנשים רשאיות לקיים כל מצות עשה שהזמן גרמא, גם תפילת מוסף מותר להן להתפלל.

יום שלישי ט כסלו

הוריות יב

שכיבה על כריסו בעת הלימוד

בגמרא מובא שריש לקיש שכב על מעיו בבית המדרש, והקשה קושיא. ופירש רש"י (ד"ה ה"ג רמי ריש לקיש), שהיה שוכב על בטנו, ופניו למטה כלפי קרקע.

באליה רבה (סי' א סק"א) כתב בשם העולת תמיד (סק"א) בשם הזוהר (ח"א עב.), שאל יאמר אדם הנני שוכב במטתי ואלמוד, אלא צריך לעמוד וילבש המלבושים, משום 'הכון לקראת אלהיך ישראל' (עמוס ד יב), ואם אפשר לו שיקום על רגליו כדי שלא יבא לידי שינה, טוב מאוד.

וכתב **באורח נאמן** (או"ח סי' א סק"ח), שביאור הדברים הוא על פי מה שכתב **הרמב"ם** (פיה"מ אבות פ"ה מ"ט), שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שנלמד בעמל ויגיעה ויראה מן המלמד, אבל לימוד השעשוע והנחת לא יתקיים ולא יקבל בו תועלת, ועל זה נאמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי', ואמרו חכמים (קהלת רבה פ"ב ב), חכמה שלמדתי באף עמדה לי. ואם כן כשלומד בשכבו על מטתו אין ללימודו קיום, כיון שהוא מתוך תענוג. ואמרו (מגילה כא.) שמימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב. וביאר, שעד דורו של רבן גמליאל היו לומדים מעומד כדי שיהיה הלימוד קשה, כיון שהלימוד עצמו לא היה קשה באותם שנים, אבל כיום שעצם הלימוד קשה אפשר ללמוד מיושב. וזה ביאור דברי **השו"ע** (שם ס"א) שיתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, והיינו שיעמוד ללמוד ולא ילמד בשכיבה דרך תענוג.

אך **בפתחי תשובה** (איסערלין, סי' א סק"א) כתב, שמדברי **הרמ"א** (סי' סג ס"א) מוכח שבמקום שהוא טרחה לעמוד מותר ללמוד בשכיבה, שכתב שמותר גם לקרוא קריאת שמע בשכיבה אם הוא שוכב ויש לו טורח לעמוד, והרי בקריאת שמע יש גם כן משום תלמוד תורה וצריך לקרותה שלא בדרך שכיבה ותענוג, ואף על פי כן התירו לקרותה בשכיבה במקום טרחה, והוא הדין ללימוד תורה. ובגדרה של טרחה כתב **במגן אברהם** (שם סק"א), שהוא כגון השוכב בלי בגדים וטורח הוא לחזור וללבוש בגדיו, אבל אם שוכב בחלוקו צריך לעמוד.

וכעין זה למד **בשו"ת תורה לשמה** (סי' שסז) מסוגייתנו, וכתב, שאלה, אחד שהוא יושב ולומד גמרא או בספר אחד מספרי הקודש וטורח בישיבתו, ורוצה לשכב על צידו או על גבו או על בטנו וללמוד, אם מותר, או שמא אין דרך ארץ ללמוד כך. והוכיח מסוגייתנו שריש לקיש היה שוכב על בטנו בעת הלימוד, ולכן גם זה שטרח בישיבה ועושה כן כדי לנוח מותר, אך לא יתמיד הרבה בזה, אלא רק מעט עד שינוח.

ובספר **גנזי הקודש** (פ"ב הערה כ) הביא, שהחזון איש היה לומד לעיתים מזומנות במיטה, ואמר שלא ילמדו ממנו לעשות כן, והוא כדברי הבן איש חי בתורה לשמה, שלא יתמיד הרבה בזה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום רביעי י כסלו

הוריות יג

כפרה לאחר מיתה

כתב **בספר חסידים** (סי' קע), מעשה בחסיד אחד שהיה נודר בשביל הנשמות בשביל קרוביו, ואחר כך נודר הכל בסתם בשביל כל הנשמות, אמרו לו למה אתה עושה כן, אמר להם מפני שיש מהן שאני נהנה בזכותם ולא אהיה כפוי טובה, ועוד שעל ידי שאני מטיב לנשמות המתים, כמו כן יטיבו לי. ואם תאמר הרי חטאת שמתו בעליה מתה, הרי שאי אפשר להתכפר לאחר מיתה, יש לומר שזהו מפני שקרבן חטאת בא להגן מן היסורים, וכיון שכבר מת אינו צריך להגן מפני היסורים, ועוד שהמיתה מכפרת. אבל צדקה שנותנים דומה לעגלה ערופה שאמרו (ראה הוריות ו.) שראויה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים למפרע. וכמו שמצינו שאם נדר להביא עולה ומת, הבן מביאה לאחר מיתתו, וכל מה שמצינו בעולה מצינו בצדקה, זו באה בנדר ונדבה וזו באה בנדר ונדבה, אע"פ שאינה ראייה לגמרי, כי הבן אינו יכול להביא עולה שלא הקדיש האב.

מעשה היה באחד שהלך ותעה ביער, ובליילה לאור הלבנה בא אדם אחד אצלו והכיר אותו שהיה מת, והיה רוצה האיש הזה לנוס, אמר לו אותו שמת אל תברח ממני כי לא אזיק לך, אני פלוני. אמר לו, והלא אתה מת. אמר לו, כן. אמר לו, למה אתה הולך ביער. אמר לו, בשביל שדה פלוני שגזלתי אין לי מנוחה ומיגיעים אותי ביערות. וכיוצא בו שמעתי מעשה בנכרי אחד שמת, ואחר ימים הלך עבדו ומצאו בליילה, ואמר לו, אל תברח איני מזיק לך. אמר לו, והלא אתה מת. אמר לו, אמת, אבל מיגיעים אותי מפני שלקחתי מנחלת פלוני בעל כרחו, ועתה אמור לאשתי להחזיר לו. אמר לו, והן לא יאמינו לי. אמר לו, אמור להם שילכו למחר למקום פלוני, ויראו אותי שם. הלך העבד והגיד בעיר, כך וכך הגיד לי פלוני שמת זה כמה שנים, אמרו לו אמר לך שום סימן, אמר תמצאו אותו במקום פלוני מחר באותו אילן ותאמינו לי, הלכו כולם וראו אותו על האילן וחפשו אותו בקברו ולא מצאוהו, אמר העבד החזירו לנוגול נחלתו אז ינוח, הרי זה בנכרים, ואם תסתפק אם זה אמת או שקר, הרי בישראל בודאי הדין הוא כך.

ואם תאמר, למה יועיל לו באותו עולם מה שיעשו עבורו החיים אחרי מותו, הואיל ובחייו לא עשה ולא צוה על הדבר. נאמר כי יש חילוק בין האנשים, שאם לא יזכה בחייו כלל לא יצילו לו כל הצדקות, אבל אם זכה וחטא אלא שבשביל עונותיו גרשוהו מגן עדן, או שעושים לו דין בגיהנם, או שמיגיעים אותו בדרך קוצים, או שמלאכי חבלה משחקים בו, או שהוא צדיק שמפני עון אין מכניסים אותו במחיצת צדיקים, אז מועיל לו אם מתפללים או שנותנים צדקה בשבילו, וכן אם גזל והיורשים משיבים, או אם יתבזה המת ועל ידי זה יפחית וימעט מעונותיו. אבל מי שלא זכה כלל, לאחר מיתה לא יועיל כל מה שיעשו בשביל המת, אלא אם כן צוה זה בחייו ועשו במותו.

ובבית האוצר (סי' פו) הקשה על הספר חסידים מסוגייתנו, שר' אלעזר הוכיח ששייך להביא קרבן אף על פי שאינו מרצה, ששנינו שהאשה היולדת שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשיה עולתה, והרי היורשים אינם צריכים את הקרבת העולה לכפר עליהם, ועל אמם גם כן אין העולה מרצה כיון שכבר מתה, ואם כן מצאנו קרבן שמקריבים אותו אף על פי שאינו מרצה. ולדברי הספר חסידים קשה, שהרי אפשר שקרבן זה בא לרצות ולכפר על האם אף על פי שכבר מתה, שקרבן עולה וצדקה שמביאים הבנים מכפרים על האם לפי דברי הספר חסידים. והניח בצע"ג.

אמירה באיזהו מקומן 'יהי רצון כאילו הקרבתי חטאת'

כתב הטור (או"ח סי' א), בבוקר יאמר פרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם, וכשיסיים פרשת העולה יאמר 'רבון העולמים יהי רצון מלפניך שיהא זה חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבתי עולה בזמנה', וכן יאמר בפרשת המנחה והשלמים והאשם, אבל אחר פרשת החטאת לא יאמר כן, לפי שאין החטאת באה בנדבה, ואם אינו חייב חטאת אין לו לומר שיהיה כאילו הקריבה.

והב"ח (ס"ו) כתב, שמכל מקום יכול לומר בדרך תנאי, 'רבון העולמים אם אני חייב חטאת יהי רצון לפניך שיהא מקובל לפניך קריאתי לפרשת החטאת כאילו הקרבתי חטאת בזמנה', שלשון זה משמע שאם אינו חייב חטאת לא תעלה לפניו יתברך אלא כקורא בתורה, והביא שכן כתב **המהרש"ל** (שו"ת סי' סד), וכן באשם יאמר כן.

והקשה **במגן אברהם** (ס"ק יא) על **המהרש"ל** ו**הב"ח**, שהרי תלמוד ערוך הוא (שבת עב). שכדי להתחייב בקרבן חטאת צריך שתהיה ידיעה בתחילה, ואם הביא חטאתו קודם שנודע לו החטא שחטא בו אין החטאת מכפרת עליו, ואם כן איך מועיל תנאי אם לא ידע באיזה חטא חטא, שכיון שאינו יודע הרי בודאי אין החטאת עולה לו לכפרה. ולכן כתב לנהוג, שרק אחר פרשת האשם יאמר 'רבוננו של עולם אם נתחייבתי אשם יהי רצון וכו'', [כמו שכתב הטור לומר כן באשם], כיון שקרבן אשם אינו מצריך ידיעה בתחילה, [והביא שם שיש אומרים שאשם בא אף בנדבה], אבל אחר פרשת חטאת לא יאמר כלום.

ובחקרי הלכות (או"ח ח"א עמ' לג) תירץ קושיית המגן אברהם על **המהרש"ל** ו**הב"ח** על פי המבואר בסוגייתנו, ששאלו שני שעירי עצרת למה הן באין, שמאחר שנתכפרו בשעיר מוסף של עצרת למה מביאים שעיר נוסף עם שתי הלחם לכפרה, ותירצו שהוא כדי לכפר על החטאים שבין הקרבת השעיר הראשון לשני, אמור מעתה ראויים היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ובכל שעה, שהרי כל שעה בספק חוטאים הם, אלא שחיסך הכתוב.

ופירש רש"י (ד"ה אלא שחיסך), שהתורה חסה על ממונם של ישראל. וביאור הדבר הוא, שכדי לחוס על ממונם של ישראל, צייתה התורה שלא להקריב קרבן חטאת אלא כשיודע בשעת ההקרבה על איזה חטא הוא בא לכפר, ולא יקריבו קרבנות לכפרה בלי ידיעה מהחטא, וזהו שצייתה התורה (ויקרא ד כג) 'אז הודע אליו חטאתו', שמכאן למדו חכמים (שבת שם) שצריך ידיעה מתחילה, דהיינו שאי אפשר להקריב חטאת בלי לדעת על איזה חטא היא באה. ונמצא שהטעם שצריך ידיעה מתחילה הוא משום שחסה התורה על ממונם של ישראל, שלא יקריבו חטאות מספק ויפסידו ממונם. ואם כן כל זה שייך רק בזמן שבית המקדש היה קיים, ששייכת הקרבה ממש בבהמה, ושייך גם כן לומר שחסה התורה על ממונם של ישראל, אמנם אנחנו שאין אנו מקריבים בהמה ואיננו מתחסרים ממון אלא מתכפרים באמירה בעלמא, שלא שייך בזה התורה חסה על ממונם של ישראל, שפיר שייך להביא בכל יום חטאת אף בלי ידיעה מתחילה, ולכן אפשר לומר 'רבון העולמים אם אני חייב חטאת יהי רצון לפניך שיהא מקובל לפניך קריאתי לפרשת החטאת כאילו הקרבתי חטאת בזמנה'.

ולא יחללו את קדשי בני ישראל וכו' קדשים מחללים קדשים ואין חולין מחללין קדשים מינה

כתבו התוספות (ד"ה לא יחללו) אע"ג דהאי קרא בטבל ותרומה כתיב דילמא קדשי מיותר עיי"ש. ואפשר לומר דלהכי כתיב א"ת לרבויה לרמז דלא בקדשי תרומה לחודא איירי אלא גם בקדשי קרבנות.

(ויגד יעקב, דרשות את"ן שבתורה)

כיון דאמר עלי כמאן דטעון ליה אכתפיה דמי

כתיב (שמות יג ט) 'והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפניך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים', איתא במכילתא (בא פ"ז) מכאן אמרו המניח תפילין כאילו קורא בתורה, איתא (מנחות לד): קדש לי והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם שמוע משמאל וכו' כאן מימינו של קורא כאן מימינו של מניח, כשאמרו קורא מכלל שיש קורא מלבד המניח שהוא עצמו כקורא בתורה, והרי זה כדאיתא (ילק"ש איכה רמז תתרלד) כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו, תפילין של ראש הם כנגד המחשבה היינו קבלת עול מלכות שמים, ותפילין של יד הם כנגד המצוות המעשיות. וזהו דכתיב (שמות יג טז) 'ולטוטפות בין עיניך' ואיתא (זבחים לז): טט בכתפי שמים, היינו כענין דאיתא כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי, המניח תפילין הוא כאומר הרי עלי, והיינו דכתיב 'והיה לך לאות וגו' למען תהיה תורת ה' בפניך, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים' היינו על אף שלא היו כדאים וכל אחד צריך לזכור שאף שאין הוא כדאי בכל זאת עוזר לו ה', יציאת מצרים היתה ההתחלה של היד החזקה וכתב (שמות יא ח) 'וירדו כל עבדיך אלה אלי וגו', והגמור יהיה לעתיד ויתקיים מה שכתוב (דברים כה י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'.

(אמרי אמת, בא תרע"ד)

ראויין היו ישראל להקריב קרבנותיהן בכל עת ובכל שעה אלא שחיסך הכתוב

כתיב (ויקרא כג מ) 'ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים'. ויש לרמז טעם ששמחים במקדש בלולב טפי מבגבולין, דלכך יום אחד ובמקדש שבעת ימים, לפי דאיתא במדרש (תנחומא יח) דהלולב הוא אות נצוח מלחמת הס"מ ביום הכפורים, על כן שמחים כנושאי דגל הניצוח. והנה כל עיר שהיתה מסוכנת במלחמה יותר היא צריכה לעשות שמחת ניצוח יותר ויותר. והנה עון טומאת מקדש שקול הרבה יותר מכל עבירות שכולם נשא שעיר המשתלח, וטומאת מקדש וקדשיו צריך פר לכהנים ושעיר לישראל בפנים ועוד אחד בחוץ, וכל שעירי רגלים וראש חדש וב' שעירי עצרת. ואמרין ללמדך שראוי היה להביא על זה קרבן כל שעה ושעה אלא שחיסך הכתוב, ואם כן לפי חשבון רוב עונות דשכיח במקדש לפי קדושתו לפי ערך זה צריך שמחת נצוח יותר, על כן אמר לפי חשבון העונות ולקחתם לכם בגבולין רק ביום הראשון, ושמחתם לפני ה' אלקיכם בבית המקדש שבעת ימים.

(חתם סופר, אמור)

לקראת תחילת לימוד סדר קדשים במסגרת הדף היומי

ומקבלים
במתנה

מבצע
אדיר!

מצטרפים למשפחת מנויי

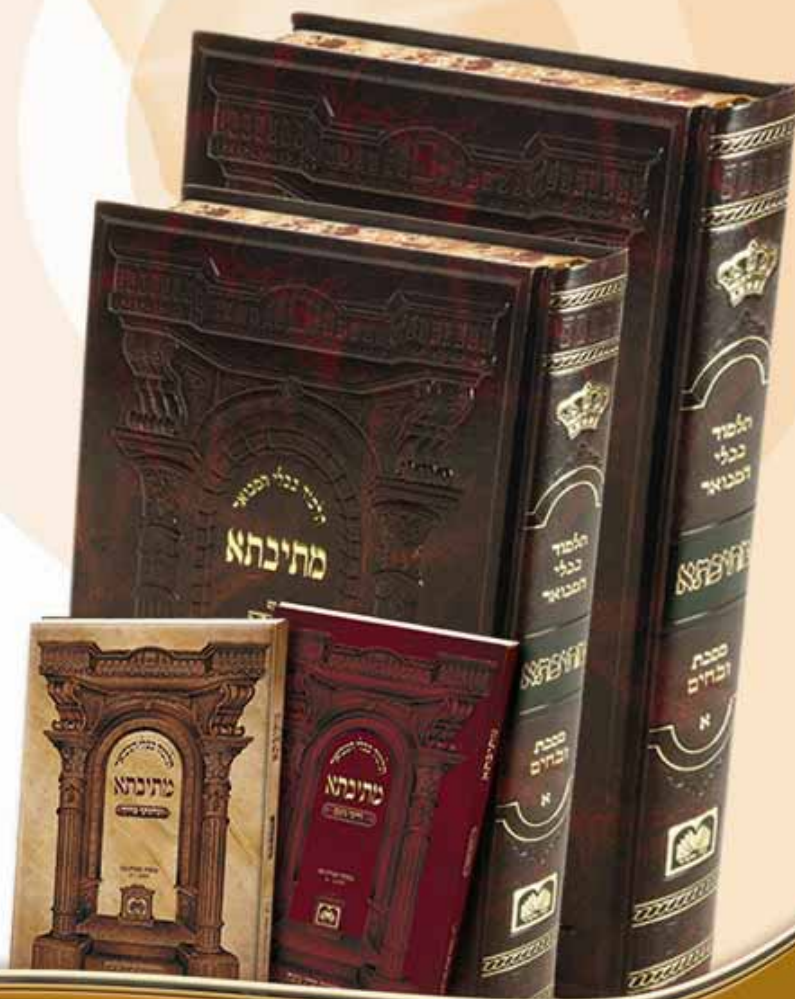
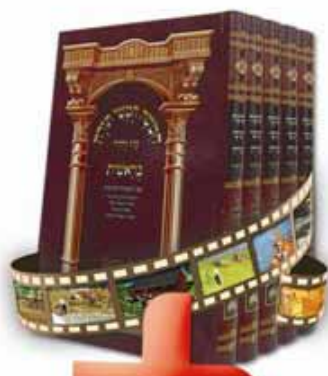
'מת'בתא'

גם

שובר זיכוי למימוש
במוקד עוז והדר

וגם

סט חומשים מפוארים
(גודל בינוני) עוז והדר
עם תמונות תלת מימד

שובר מתנה על סך **200 ₪**
 לרכישת מיטב ספרי 'עוז והדר'
 המוקד במוקד ההזמנות של עוז והדר בטלפון 1800-22-55-66

המבצע לרוכשים מנוי על כרכי מתיבתא בלבד, רוכש מנוי על חוברות מתיבתא יקבל במתנה סט חומשים גודל בינוני עם תמונות התלת מימד.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה